

POSTANOWIENIE

Dnia 16 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania W. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N.
o rentę rodzinną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 kwietnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 14 września 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w N.) na rzecz adw. K. L. tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu odwołującej się W. M. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych powiększoną o należną stawkę podatku od towarów i usług.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N., decyzją z 11 marca 2015 r., odmówił W. M. przyznania renty rodzinnej po E. M., ponieważ lekarz orzecznik ZUS orzeczeniem z 6 grudnia 2012 r. orzekł, że W. M. jest jedynie częściowo niezdolna do pracy do 30 listopada 2017 r., a zatem nie spełnia warunku przyznania jej prawa do renty rodzinnej wymienionego w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.).

Decyzją z 25 sierpnia 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N. ponownie odmówił W. M. przyznania prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce E. M., ponieważ komisja lekarska ZUS orzeczeniem z 13 sierpnia 2015 r. orzekła, że W. M. nie jest całkowicie niezdolna do pracy, a zatem nie spełnia warunku, o jakim mowa w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Okręgowy w N., wyrokiem z 4 lutego 2016 r., oddalił odwołania ubezpieczonej W. M. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w N. z 11 marca 2015 r. i z 25 sierpnia 2015 r.

Za bezsporne Sąd Okręgowy uznał, że W. M. – urodzona 11 maja 1972 r., z zawodu technik obuwnik, ostatnio świadcząca pracę jako pracownik biurowy – w dniu 27 lutego 2015 r. złożyła wniosek o przyznanie jej prawa do renty rodzinnej po matce E. M. zmarłej 23 lutego 2015 r. W chwili śmierci E. M. była uprawniona do emerytury. Komisja lekarska ZUS orzeczeniem z 13 sierpnia 2015 r. nie uznała W. M. za całkowicie niezdolną do pracy.

Na podstawie opinii biegłych neurologa, kardiologa i ortopedy z 6 listopada 2015 r. Sąd pierwszej instancji, ustalił, że u wnioskodawczyni zdiagnozowano następujące schorzenia: coxartrozę dysplastyczną II stopnia ze znacznym upośledzeniem lokomocji, stan po korekcji anatomicznej wrodzonej wady serca w 1979 r., niedomykalność zastawki trójdzielnej z umiarkowanym nadciśnieniem płucnym, zaburzenia rytmu serca pochodzenia komorowego, omdlenia do dalszej diagnostyki, niedowład kończyn lewych niewielkiego stopnia. Zdiagnozowane schorzenia powodują, że wnioskodawczyni jest całkowicie niezdolna do pracy od 27 lutego 2015 r. (jako daty złożenia wniosku o świadczenie) do 31 grudnia 2017 r.

Ponadto Sąd Okręgowy ustalił, że wyrokiem z 14 maja 1999 r., VIII U [...], Sąd Okręgowy w K. oddalił odwołanie W. M. od decyzji ZUS Oddział w N. z 18 grudnia 1998 r. o rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Sąd ustalił wówczas – na podstawie opinii biegłych neurologa, kardiologa i internisty – że W. M. jest zdolna do pracy.

Sąd pierwszej instancji nie uwzględnił zarzutów wnioskodawczyni dotyczących wniosków opinii biegłych z uwagi na brak merytorycznych, rzeczowych

i konkretnych argumentów, które mogłyby podważyć wiarygodność opinii wydanej przez biegłych.

Sąd argumentował, że orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, na które powołuje się wnioskodawczyni, służy do innego celu niż nabycie na jego podstawie świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a zatem nie może stanowić podstawy do przyjęcia, że wnioskodawczyni stała się całkowicie niezdolna do pracy w okresach wskazanych w art. 68 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Stwierdzony u niej znaczny stopień niepełnosprawności istnieje od 15 stycznia 2005 r.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, powołując się na art. 12, art. 65 ust. 1, art. 67 ust. 1, art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, stwierdził, że całkowita niezdolność do pracy stwierdzona u wnioskodawczyni w toku postępowania sądowego nie powstała w okresie przewidzianym w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, co sprawia, że wnioskodawczyni nie spełnia przesłanek do nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce.

Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z 14 września 2017 r., oddalił apelację W. M. od wyroku Sądu Okręgowego w N..

Sąd odwoławczy zaznaczył, że kwestią sporną w rozpoznawanej sprawie było istnienie przesłanek, od których spełnienia zależy nabycie prawa do renty rodzinnej, w szczególności zaś spór dotyczył tego, czy wnioskodawczyni stała się całkowicie niezdolna do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo całkowicie niezdolna do pracy w okresie, o którym mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS.

Wobec zasadniczego znaczenia niezdolności do pracy jako przesłanki nabycia prawa do renty rodzinnej, przed Sądem pierwszej instancji zostało przeprowadzone postępowanie dowodowe dotyczące stanu zdrowia i niezdolności do pracy apelującej. W postępowaniu tym został przeprowadzony dowód z opinii biegłych lekarzy sądowych: specjalistów neurologa, kardiologa oraz ortopedy, którzy uznali wnioskodawczynię za całkowicie niezdolną do pracy, przy czym jako datę powstania całkowitej niezdolności do pracy przyjęli dzień złożenia przez nią wniosku o świadczenie, tj. 27 lutego 2015 r. Sąd Apelacyjny uznał opinie biegłych

wydane w postępowaniu pierwszoinstancyjnym za miarodajny dowód w sprawie. Opinie te zostały sporządzone przez biegłych lekarzy o specjalnościach odpowiednich dla dokonania oceny stanu zdrowia wnioskodawczynie, przy uwzględnieniu jej schorzeń oraz wpływu tych schorzeń na ocenę stopnia niezdolności do pracy. Opinie zostały uzasadnione w sposób rzetelny i wnikliwy, a ich wnioski sformułowano w sposób stanowczy i jednoznaczny. Ponadto opinie zostały sporządzone przez biegłych lekarzy po zapoznaniu się ze zgromadzoną w sprawie dokumentacją medyczną oraz po przeprowadzeniu badania wnioskodawczynie, co potwierdza ich miarodajność.

Sąd Apelacyjny nie znalazł żadnych podstaw do zakwestionowania opinii biegłych lekarzy oraz ich merytorycznej wartości i stwierdził, że Sąd pierwszej instancji, rozstrzygając na ich podstawie o kwestii niezdolności do pracy wnioskodawczynie, dysponował kompletnym i niebudzącym wątpliwości materiałem dowodowym. Zatem zasadnie Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawczynie nie spełnia przesłanki nabycia prawa do dochodzonego świadczenia, gdyż jej niezdolność do pracy nie powstała w okresach wymienionych w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W opinii Sądu drugiej instancji, orzeczenie Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, zaliczające wnioskodawczynię do znacznego stopnia niepełnosprawności, nie ma decydującego znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu o rentę rodzinną. Stopnie niepełnosprawności nie są traktowane na równi z określonymi rodzajami niezdolności do pracy. Poza tym, jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy, znaczny stopień niepełnosprawności wnioskodawczynie orzeczono w 2005 r., czyli w wieku 33 lat, a więc niewątpliwie długo po okresach, o jakich mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (wnioskodawczynie ukończyła naukę w szkole w 1992 r.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, znacząco istotne w sprawie jest także to, że wyrokiem z 14 maja 1999 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił odwołanie W. M. od decyzji organu rentowego o rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, tym samym prawomocnie przesądzając o braku w tym czasie całkowitej niezdolności wnioskodawczynie do pracy. Przeprowadzony wówczas w postępowaniu sądowym dowód z opinii biegłych lekarzy specjalistów neurologa, kardiologa i internisty

wykazał, że wnioskodawczyni nie była wówczas całkowicie niezdolna do pracy, a wręcz była zdolna do pracy. Z akt rentowych ZUS wynika ponadto, że nieprzerwanie od 4 grudnia 1998 r. wnioskodawczyni pobierała i nadal pobiera (do 30 listopada 2017 r.) rentę własną z tytułu częściowej niezdolności do pracy („wypracowaną” w związku ze świadczeniem pracy). Stanowi to zatem potwierdzenie trafności sformułowanych przez biegłych wniosków, w szczególności w kwestii braku podstaw do przyjęcia wcześniejszej daty powstania całkowitej niezdolności do pracy. Także załączone do apelacji orzeczenie Komisji ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia z 14 lipca 1992 r. nie wpływa na istotę rozstrzygnięcia. Ujawnione w tym orzeczeniu dolegliwości zostały bowiem uwzględnione przez biegłych. Zamieszczone natomiast w nim stwierdzenie, że wnioskodawczyni nie może wykonywać żadnej pracy, nie jest wiążące dla sądu.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] wniosła W. M., zaskarżając wyrok ten w całości. Skargę kasacyjną oparto na podstawach „naruszenia przepisów postępowania”: art. 7 Konstytucji RP w związku z art. 10 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w związku z art. 2 § 3 k.p.c. w związku z art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 6 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm., dalej: ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym) w związku z art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w związku z art. 8 ust. 1 pkt 1 – 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w związku z art. 23 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w związku z art. 24 ust. 1, 3 i 5 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w związku z art. 25 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w związku z § 1 – 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 czerwca 1983 r. w sprawie zasad działania komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, trybu odwoławczego oraz sprawowania nadzoru nad działalnością tych komisji (Dz.U. Nr 36, poz. 166 ze zm.) w związku z art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. Nr 100, poz. 461). Z ostrożności procesowej, na wypadek nieuwzględnienia powyższych zarzutów, w skardze podniesiono także zarzuty naruszenia przepisów postępowania: art. 217 § 1 – 3 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art.

278 § 1 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 381 k.p.c.

Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] lub innemu sądowi równorzędnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego. Z ostrożności, na wypadek oddalenia skargi kasacyjnej, pełnomocnik skarżącej wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu skarżącej kosztów pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych, które to koszty nie zostały opłacone ani w całości, ani w części.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, pełnomocnik skarżącej powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego: czy w świetle art. 68 ust. 1 pkt 3 w związku z pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prawo do renty rodzinnej przysługuje dziecku, które stało się całkowicie niezdolne do pracy do czasu ukończenia nauki w szkole, a po ukończeniu nauki stan zdrowia tego dziecka uległ poprawie tak, że nie było całkowicie niezdolne do pracy, a następnie na skutek pogorszenia stanu zdrowia ponownie stało się całkowicie niezdolne do pracy i niezdolność ta istniała w chwili złożenia wniosku o rentę rodzinną i później w chwili orzekania przez organ rentowy i sądy obu instancji, a przyczyny całkowitej niezdolności do pracy powstałej u dziecka do ukończenia nauki w szkole są także współprzyczynami całkowitej niezdolności do pracy powstałej ponownie i istniejącej w chwili złożenia wniosku o rentę rodzinną i później w chwili orzekania przez organ rentowy i sądy obu instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest zwykłym środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w

sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Równocześnie – w razie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania – Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod rozagę jedynie nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Podstawę skargi kasacyjnej stanowią zarzuty naruszenia konkretnie oznaczonych przez skarżącego przepisów prawa materialnego (przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie) albo przepisów postępowania (jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy). Rozpoznanie skargi kasacyjnej w granicach podstaw oznacza rozważenie przez Sąd Najwyższy, czy nie doszło do naruszenia przepisów (prawa materialnego lub prawa procesowego) powołanych w ramach podstaw skargi.

Pełnomocnik skarżącej uzasadnił wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania koniecznością rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego.

W judykaturze wielokrotnie wyjaśniano jak należy formułować istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 1996 r., II URN 5/96, OSNAPIUS 1997, nr 3, poz. 39 i postanowienie z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi,

niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw.

Przytoczone zagadnienie prawne musi mieć związek ze sprawą, a ściślej – z wyznaczonym zakresem rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd Najwyższy. Według art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Zakres rozpoznania skargi wyznaczają zatem podstawy prawne przytoczone przez skarżącego. W ocenianej skardze kasacyjnej zwraca uwagę dysonans między podstawami kasacyjnymi a zagadnieniem prawnym uzasadniającym przyjęcie skargi do rozpoznania.

Skarżąca, działając za pośrednictwem swojego pełnomocnika, nie podnosi w ramach podstaw kasacyjnych zarzutu naruszenia prawa materialnego – art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, chociaż to ten przepis był podstawą materialnoprawną wydania zaskarżonego wyroku. Swoją skargę kasacyjną opiera wyłącznie na zarzutach „naruszenia przepisów postępowania” (wśród których znalazły się jednak także przepisy prawa materialnego, jednak nie art. 68 ust. 1 pkt 3 w związku z pkt 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). W tym stanie rzeczy, ze względu na oczywisty i rzucający się w oczy dysonans między podstawami skargi a przesłankami przyjęcia jej do rozpoznania, sformułowane zagadnienie prawne, nawet jeśli (hipotetycznie) w rozpoznawanej sprawie występuje, nie mogłoby zostać rozstrzygnięte w razie przyjęcia skargi do rozpoznania. Nie pozwalałoby na to związanie Sądu Najwyższego podstawami skargi.

Pomijając – w ramach podstaw kasacyjnych – zarzut naruszenia przepisu stanowiącego podstawę materialnoprawną dochodzonego przez skarżącą prawa (do renty rodzinnej), pełnomocnik uniemożliwił Sądowi Najwyższemu dokonanie oceny prawidłowej wykładni lub prawidłowego zastosowania art. 68 ust. 1 pkt 3

k.p.c. Zagadnienie prawne, chociażby bardzo interesujące, nie staje się przyczyną przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jeżeli nie jest niezbędne do rozpoznania podstaw skargi (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 maja 2015 r., III PK 3/15, LEX nr 1747849).

Z tych przyczyn, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., uznając, że w rozpoznawanej sprawie nie istnieje potrzeba rozstrzygnięcia przytoczonego przez skarżącą zagadnienia prawnego, ponieważ nie mieści się ono w ramach podstaw kasacyjnych. Na marginesie rozważań można jedynie zauważyć, że kwestie przedstawione przez skarżącą w ramach istotnego zagadnienia prawnego zostały już rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki: z 8 marca 2016 r., II UK 100/15, LEX nr 2019542; z 18 lipca 2018 r., III UK 103/17, LEX nr 2558508 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów z 29 września 2006 r., II UZP 10/06, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 75).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 16 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. poz. 1714 ze zm.).